

Nr 82.

Ankom till riksdagens kansli den 10 maj 1937 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.

(2:a avd.)

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 61, föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för budgetåret 1937/1938 beräkna till Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln ett reservationsanslag av 285,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en den 5 mars 1937 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 262, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till *Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln* för budgetåret 1937/1938 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 285,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån därför ej nedan redogöres, hänvisa till statsrådsprotokollet.

Till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln var för vart och ett av budgetåren 1928/1929—1932/1933 upptaget ett ordinarie reservationsanslag med 273,000 kronor. Anslagets användning reglerades av bestämmelserna dels i reglementet den 15 juni 1922 (nr 302) för med statsmedel understödd premiering och stamboksföring av nötboskap med däri genom kungörelserna nr 79/1928 och 593/1935 gjorda ändringar, dels ock i kungörelsen samma dag (nr 303) angående statsbidrag till nötboskapsavelns främjande.

Anslaget blev för budgetåret 1933/1934 av statsfinansiella skäl nedsatt till 175,000 kronor men höjdes därefter för ett vart av budgetåren 1934/1935 och 1935/1936 till 215,000 kronor. För innevarande budgetår uppskattades medelsbehovet för ändamålet till 216,000 kronor, men med hänsyn till en beräknad reservation av omkring 6,000 kronor uppfördes anslaget i riksstaten med endast 210,000 kronor.

För användningen av sistnämnda anslag äro särskilda bestämmelser meddelade i kungörelsen den 24 april 1936 (nr 113) om inskränkning av den med statsmedel understödda verksamheten för nötboskapsavelns främjande. En-

ligt dessa bestämmelser kan statsunderstöd utgå allenast för utlämnande av tilläggspris och — beträffande de fyra nordligaste länen — underhållspris för tjur, tillhörande tjuvförening.

I två vid 1936 års riksdag väckta likalydande motioner (I: 110 och II: 378) hemställdes, att utredning måtte verkställas och föreläggas 1937 års riksdag rörande dels en utvidgad och förenklad stamboksföring för nötboskap, grundad på, bland annat, inom kontrollföreningarna insamlade primäruppgifter, dels ock kontrollföreningsverksamhetens ändamålsenliga organisation och övervakning. I en annan vid samma riksdag väckt motion (II: 268) hemställdes, att § 16 i omförmälda reglemente nr 302/1922 måtte utgå samt att Kungl. Maj:t i övrigt ville vidtaga sådana ändringar i gällande bestämmelser rörande den statsunderstödda nötboskapspremieringsverksamheten, att i motionen påtalade missförhållanden undanröjdes. Under återopande av jordbruksutskottets över förenämnda motioner avgivna utlåtande (nr 71) anhöll riksdagen (skr. nr 286), att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om ändrade grunder för stamboksföring och premiering av nötboskap samt vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda. Genom beslut den 12 juni 1936 anbefalldes Kungl. Maj:t lantbruksstyrelsen att verkställa den av riksdagen begärda utredningen samt att med sagda utredning och de förslag, som därav kunde föranledas, inkomma till Kungl. Maj:t.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1936 preliminärt beräknat anslagsbehovet till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln till 275,000 kronor. I skrivelse den 15 januari 1937 har styrelsen framlagt infordrad utredning och förslag i fråga om statsunderstödd stamboksföring och premiering av nötboskap. Lantbruksstyrelsen, som beräknat kostnaderna för förevarande ändamål till 265,000 kronor, har jämväl överlämnat ett inom lantbruksstyrelsen utarbetat förslag till kungörelse om den med statsmedel understödda verksamheten för nötboskapsavelns främjande. Kungörelseförslaget är intaget såsom *bilaga* till detta utlåtande.

Vid fullgörandet av sitt utredningsuppdrag har lantbruksstyrelsen såsom sakkunniga anlitat jordbrukskonsulenten *C. P. Bragée*, Östersund, ledamoten av riksdagens andra kammare, godsägaren *C. G. Liedberg*, Assmåsa, Sövdeborg, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren *A. Pettersson*, Dahl, Vessigebro, kaptenen, godsägaren *S. Schale*, Husby, Vretstorp, ledamoten av riksdagens första kammare, godsägaren *B. von Stockenström*, Änhammar, Stjärnhov, samt husdjurskonsulenten *N. Wassberg*, Malmö.

Över styrelsens förberörda utredning och förslag hava efter remiss utlåtanden avgivits av samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott med undantag av det i Västernorrlands län, ävensom av avelsföreningen för svensk låglandsboskap och avelsföreningen för svensk röd och vit boskap.

Vidare har lantbruksstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1936 hemställt om anvisande av ett reservationsanslag av 30,000 kronor till understöd för bekämpande av ofruktbarhet hos nötboskap av fjällras.

Häröver hava infordrade utlåtanden avgivits dels den 28 september 1936 av medicinalstyrelsen, dels ock den 30 september 1936 av hushållningssällskapens ombud.

I. Stamboksföring av nötboskap.

Nuvarande organisation.

Enligt förenämnda reglemente nr 302/1922 skall genom lantbruksstyrelsens försorg, i den mån sådant är eller varder av Kungl. Maj:t bestämt, uppläggas och föras riksstamböcker över nötboskap av olika raser.

Lantbruksstyrelsen handhar till följd härav i samarbete med hushållningssällskap och premieringsnämnder förandet av såväl riksstamboken över svensk fjällboskap som riksstamboken över svensk röd och vit boskap, i vilken senare riksstambok jämväl inräknas djur, införda i den av avelsföreningen för svensk röd och vit boskap förda egna stamboken.

Genom beslut den 18 juni 1934 har lantbruksstyrelsen överlåtit förandet av riksstamboken över svensk låglandsboskap åt vederbörande avelsförening.

Riksstambok över röd kullig svensk lantras har aldrig blivit upplagd. Stambok över denna ras föres emellertid av avelsföreningen för nyssnämnda ras.

Såsom härav framgår bedrivs stamboksföringen av nötboskap dels genom lantbruksstyrelsen, dels ock genom de för respektive avelsriktningar bildade avelsföreningar. I förra fallet verkställes urvalet enligt särskilda, av lantbruksstyrelsen fastställda regler genom premieringsnämnder för nötboskap och i det senare fallet i enlighet med av vederbörande förening antagna och av lantbruksstyrelsen godkända regler samt oftast genom en för varje avelsriktning av respektive avelsförening tillsatt urvalsnämnd.

Lantbruksstyrelsen har utfärdat särskilda cirkulär, innefattande regler för förande av riksstambok, nämligen dels den 8 mars 1928 över svensk röd och vit boskap, dels den 19 april 1928 över svartbrokig svensk låglandsboskap och dels den 27 april 1928 över svensk fjällras. Anmärkas må, att motsvarande regler, avseende röd kullig svensk lantras, blevo av lantbruksstyrelsen fastställda den 30 april 1928.

I dessa regler föreskrivas bland annat vissa villkor för djurs införande i stambok och beröra dessa villkor såväl djurens härstamning som egenskaper.

Vad först härstamningen beträffar, är varje riksstambok uppdelad uti en huvudavdelning (klass R) och en förberedande avdelning. Den senare skall enligt gällande regler omfatta 4 à 5 klasser, envar för sin förädlingsgeneration. I den förberedande avdelningen införes endast hondjur, fallet efter i huvudavdelningen införd fader. Tjurar införes blott i huvudavdelningen och skola vara fallna efter i samma avdelning införda föräldrar.

Jämlikt bestämmelserna i nyssnämnda reglemente nr 302/1922 skall premieringsnämnd bestå av en ordförande och en ledamot. Ordföranden jämte erforderligt antal suppleanter utses för varje hushållningssällskaps område av lantbruksstyrelsen efter hörande av sällskapets förvaltningsutskott och ledamoten jämte erforderligt antal suppleanter av hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

I premieringsnämnds uppdrag ingår bland annat att dels genom tillhandahållande av erforderliga uppgifter biträda hushållningssällskapet vid förandet av sådan förberedande avdelning till stambok, som föreskrives av lantbruksstyrelsen, dels ock hos styrelsen anmäla djur till införande i riksstambok samt lämna för stambokföringen erforderliga uppgifter om de sålunda anmälda djuren.

För införande i riksstambok över nötboskap skall erläggas inregistreringsavgift enligt särskilda, av lantbruksstyrelsen meddelade bestämmelser.

För införande av djur i förberedande avdelning till riksstambok utgår i många fall ingen avgift.

Stamboksföring må verkställas dels vid premieringsmöte, i vilket fall djurägare har att gälda allenast fastställda inregistreringsavgifter för till stamboksföring godkända djur, dels ock, efter hos premieringsnämnd gjord framställning, vid annat tillfälle, då stamboksföring påkallas, i vilket fall med besiktning för stamboksföringen förenade utgifter icke till någon del gäldas av statsmedel.

Av avelsförening för nötboskap tillsatt urvalsnämnd består i regel av en hos föreningen anställd tjänsteman samt en av föreningens styrelse utsedd ledamot, representerande det hushållningssällskaps område, inom vilket stamboksföringen äger rum. Den senare utses i regel bland vederbörande nötboskapspremieringsnämnds ledamöter eller suppleanter.

I urvalsnämnds uppgift ingår, bland annat, att besiktiga till införande i stambok anmälda djur och fastställa, huruvida för stamboksföringen uppställda villkor blivit uppfyllda, samt att lämna vederbörande avelsförening för stamboksföring erforderliga uppgifter angående vid besiktningen godkända djur.

Besiktning av djur för införande i respektive avelsförenings stambok verkställs efter därom av vederbörande djurinnehavare gjord anmälan i regel vid uppvisning å respektive egendomar.

Lantbruksstyrelsen har beträffande stamboksföringen av nötkreatur i sin skrivelse av den 15 januari 1937 anfört bland annat följande.

Utredning rörande behovet av och möjligheten för en utvidgad och förenklad stamboksföring.

Av lantbruksstyrelsens utredning i denna del framginge sammanfattningsvis,

att stamboksföringsarbetet hade en relativt mycket begränsad omfattning;
att tillgången på ur produktionssynpunkt sett goda avelstjurar vore begränsad; samt

att många för avelsändamål lämpliga djur icke alls bleve stamboksförda eller ock införda i sådan klass av respektive stamböcker, att djuren i fråga icke kunde utnyttjas för produktion av stamboksgilla tjurar.

Inom nötkreatursaveln tillämpade urvalsmetoder.

Enär stamboksföringen städse inginge såsom ett nödvändigt led i avelsurvalet, måste de olika stamboksföringsmetodernas lämplighet för svenska förhållanden prövas mot bakgrunden av de urvalsmetoder, som i allmänhet tillämpades inom den praktiska nötkreatursaveln. Dessa vore:

- 1) direkt bedömning av individens egenskaper;
- 2) indirekt bedömning, som grundade sig på kännedom om egenskaperna hos djurets anföräldrar, avkomma och släktingar i sidolead. Man talade i detta sammanhang om härstamningsgranskning, avkommebedömning och bedömning av djurets släktingar i sidolead, beroende på vilken av nämnda individgrupper som lades till grund för bedömningen.

Grunder för en förenklad stamboksföring.

Stamboken hade till främsta uppgift att meddela för avelsurvalet erforderliga uppgifter rörande djurens egenskaper och härstamning. Vissa av dessa uppgifter kunde endast erhållas genom kontrollföreningarnas medverkan. Det vore under sådana förhållanden naturligt, att stamboksföringsarbetet endast kunde omfatta besättningar, som vore anslutna till sagda verksamhet. Nu vore det emellertid, bland annat, av kostnadsskäl omöjligt att kunna besiktiga samtliga kontrollerade djur eller publicera alla för avelsurvalet erforderliga upplysningar rörande desamma, varför en viss ytterligare begränsning måste genomföras. En sådan åtgärd motiverades även därav, att ett stort antal kontrollerade djur icke vore av beskaffenhet att kunna främja avelns utveckling. Härtill komme, att många till kontrollföreningsverksamheten anslutna djurinnehavare icke hade behov av att få sina djur införda i stambok utan kunde bedriva sitt avelsurval under enklare former.

För att kunna tillgodose dessa olika synpunkter och samtidigt bereda möjlighet för genomförande av tidigare anförda förenkling i stamboksförfarandet syntes såsom en förberedande åtgärd för stamboksföring böra uppläggas kontrollregister, omfattande samtliga kontrollerade kor, särskilt de av dem som vore fallna efter i stambok införd fader, samt en stambok, vars främsta uppgift vore att underlätta urvalet av för avelsändamål lämpliga tjurar.

K o n t r o l l r e g i s t e r .

I kontrollregister skulle redovisas alla för avelsurvalet erforderliga uppgifter, som insamlades genom kontrollföreningarnas försorg. I fråga om sådana förädlingsgenerationer, där inga andra upplysningar erfordrades, komme kontrollregister sålunda att helt fylla stambokens uppgift. Detsamma gällde även i fråga om sådana besättningar, vilkas innehavare av olika skäl icke önskade ansluta sig till stamboksföringsarbetet, men detta oaktat hade behov av att utnyttja eller eljest redovisa de upplysningar rörande djurens härstamning och avkastning, som inhämtades genom kontrollföreningarnas medverkan. Meningen vore, att kontrollregistret även skulle fylla uppgiften av ett samlingsregister för djur, som av olika skäl icke kunde införas i stamboken. Härigenom skulle det bli möjligt att erhålla viss kännedom om alla såväl goda som dåliga individer, vilket bland annat vore av betydelse för en genomförd avkommebedömning av tjurar.

S t a m b o k .

Stamboken, som främst åsyftade att möjliggöra ett tillförlitligt urval av tjurar, skulle skilja sig från kontrollregistret bland annat därigenom, att det även innehölle upplysningar rörande däri införda djurs kroppsbyggnad, färg och typ. I övrigt skulle gränsen mellan i stambok och kontrollregister införda djur markeras därigenom, att de förra i motsats till de senare uppfyllde vissa kvalifikationer beträffande härstamning och egenskaper.

Sistnämnda förhållande medförde visserligen, att stamboksföringen bleve begränsad till vissa bestämda individer, men återverkade däremot icke i någon större utsträckning på avelsurvalet, enär köpare av stamboksgilla tjurar i regel hade avsevärt högre fordringar å tjurarnas kvalitet än som i sådant hänseende för närvarande vore uppställt såsom lägsta fordran för djurs införande i stambok. Ifrågavarande minimifordringar hade sålunda till sin främsta uppgift att begränsa stamboksföringens omfattning till sådana djur, som kunde vara av verkligt värde för avelns utveckling.

Ju längre denna begränsning kunde drivas, desto mindre arbete och kost-

nad behövde nötkreatursavelns utövare nedlägga på stamboksföring av djur, som vore av mindre betydelse för avelns utveckling. Av utredningen framginge emellertid, att tillgången på stamboksgilla tjurar sjönke mycket snabbt vid stigande krav å tjurarnas kvalitet. Höjda minimifordringar i avseende på djurens avkastning och yttre egenskaper måste därför, om samma behov skulle kunna tillgodoses, i regel åtföljas av minskade krav å antalet redovisade förädlingsgenerationer. Vilka möjligheter, som i sådant hänseende föreläge, hade förut klarlagts.

Därest sagda krav kunde i fråga om tjurar nedbringas från nuvarande fem till tre förädlingsgenerationer, av vilka de två yngsta skulle redovisas genom stamboksuppgifter och den äldsta genom i kontrollregister meddelade uppgifter, behövde denna förändring icke medföra ett sönderbrytande av det nuvarande stamboksföringssystemet, utan endast möjliggöra en minskning av antalet stamboksklasser.

För införande av tjur i stambok skulle såsom huvudregel uppställas det villkoret, att tjurens fader, morfader, mormorsfar och mormorsmorför samt hans moder och mormoder vore införda i stambok. Tjurens mormorsmor skulle däremot endast behöva vara införd i kontrollregister.

Då stamboken allenast borde omfatta sådana hondjur, som ägde förutsättning att ingå i tjurs antavla i sådant led, där tjurens anmödrar enligt för stamboksföringen gällande regler skulle vara införda i stambok, skulle för införande av ko i stambok, i härstamningshänseende lägst fordras, att djurets fader vore införd i stambok och dess moder i kontrollregister, vilket innebure, att djurets morfader, därest sådant villkor uppställts för kos införande i kontrollregister, även skulle vara införd i stambok. Hondjur, som uppfyllde sagda villkor, skulle sålunda kunna godkännas såsom tjurs mormoder och dess efter stamboksförd fader fallna dotter såsom tjurmoder.

I anslutning till vad tidigare anförts borde de fordringar, som i avseende på egenskapernas beskaffenhet uppställdes för djurs införande i stambok, vara så höga som möjligt utan att brist på stamboksgilla tjurar uppstode. Därvid borde dock beaktas, att med statsmedel understödd premiering och stamboksföring av nötboskap av ålder haft till ändamål att åstadkomma goda och för olika trakter av landet fullt lämpliga nötkreatursstammar, vilket även framdeles borde bliva förhållandet.

Hittills hade mjölkornas produktionsförmåga vid stamboksföring och eljest blivit bedömd med ledning av deras absoluta avkastning, uttryckt i kilogram smörfett per år. Som förut nämnts kunde denna bedömningsmetod hava utgjort en bidragande orsak till den ökning av djurens kroppsstorlek, som i det föregående konstaterats.

Där mjölkornas produktionsförmåga icke utnyttjades, vore det i övrigt omöjligt att med tillhjälp av sagda bedömningsmetod avgöra, vilka djur som i nämnt hänseende vore bäst ägnade att föra avelns utveckling framåt. Avelns utövare kunde följaktligen i sådant fall utan all grund föranledas att i större eller mindre utsträckning fylla sitt behov av avelstjurar från trakter med särskilt gynnsamma jordbruksförhållanden eller där produktionen eljest vore baserad på starkt koncentrerade fodermedel.

Djurens förmåga att med liten energiförlust omsätta stora mängder foder med ringa halt av näringsämnen per kilogram torrsbstans hade av ålder uppfattats såsom en ärftlig egenskap, vilket bland annat tagit sig uttryck i en ordnad förädling av inhemska lantraser. Det kunde under sådana förhållanden starkt ifrågasättas, huruvida nämnda egenskap kunde utvecklas och tillvaratagas inom besättningar, där foderstaterna innehölle stora mängder koncentrerade fodermedel och sagda egenskaper sålunda icke finge tillfälle att göra sig gällande.

Problemet kunde emellertid skärskådas även ur en annan synvinkel. Allmänt känt vore, att mjölkande kor, som icke erhöle tillräckligt med foder, bleve magra, vilket innebure, att de även tillgrepo i kroppen upplagrad näring för att kunna producera mjölk. Så länge detta skedde, bleve avkastningen per förbrukad foderenhet större än normalt. I samma mån som näringstillförseln ökades, minskades denna tendens, tills slutligen en viktökning inträdde jämsides med mjölkproduktionen, vilket medförde, att utbytet av mjölk per förbrukad foderenhet minskades. När och i vilken utsträckning detta skedde, bleve beroende av djurets ärftliga anlag. Hos djur av gödtyp började sålunda viktökning att inträda på ett avsevärt tidigare skede än hos kor av mjölktyp.

Om urvalet skedde med ledning av mjölkornas absoluta avkastning och fordringarna därvid, såsom förhållandet vore vid stamboksföring, ställdes relativt låga, kunde många djur av mer eller mindre utpräglad gödtyp även uppfylla desamma. Detta måste efter hand påverka raskarakteren, särskilt i de fall mera fylliga kroppsformer samtidigt uppställdes såsom mål för aveln. Härav framkallade olägenheter kunde icke motverkas genom att reglera avkastningsfordringarnas storlek, ty låga fordringar underlättade gödtypens utveckling och höga minskade de små eller medelstora djurens möjligheter att kunna göra sig gällande i aveln.

För att kunna säkerställa tillgången på för olika trakter av landet fullt lämpliga nötkreatursstammar torde det bliva nödvändigt att vid stamboksföring av nötboskap beakta, vad ovan anförts.

Där det av olika skäl kunde anses önskvärt, att skilda storlekstyper komme till användning inom aveln, måste för stamboksföring uppställda fordringar å djurens avkastning avvägas så, att ingen av dem bereddes fördel framför andra. Då djurens behov av underhållsfoder stege med ökad kroppsvikt på sätt efterföljande tabell utvisade, borde i anslutning till vad förut sagts fordringarna å djurens avkastning vid stigande kroppsvikt ökas, så att avkastningen per hundra foderenheter gjordes oberoende av djurens storlek.

Levande vikt i kilogram	Behov av foder för fosterutveckling och djurets underhåll i f. e.
400	1,147
500	1,323
600	1,489
700	1,645
800	1,791.

Skulle det däremot, vilket i allmänhet vore förhållandet, anses önskvärt, att den avelsriktning, varom fråga vore, bibehölles eller utvecklades mot en viss bestämd storlek, så kunde ett sådant syfte givetvis främjas genom att kräva proportionsvis högre avkastning av alla djur, vilkas storlek avveke från denna. I båda fallen förutsattes emellertid, att för stamboksföring uppställda fordringar å djurens avkastning i viss utsträckning fastställdes i relation till djurens storlek.

Framhållas borde dock, att avelns utveckling i nämnt hänseende främst torde bliva beroende av de allmänna direktiv, som de ledande organisationerna lämnade till förhindrandet av att vid stamboksföringen för stor hänsyn toges till djurens storlek.

Där behov av att känna djurens storlek föreläge, kunde densamma utrönas genom fastställande av vissa kroppsmått, som kunde anses vara mera oberoende av de växlingar i djurens levande vikt, som normalt förekomme. Hin-

der borde dock icke föreligga att konstatera storleken genom vägning. Ifrågavarande uppgifter kunde bland annat insamlas av respektive kontroll-assistenten och kontrolleras av vederbörande urvalsnämnd, när djuret besiktigades för införande i stambok.

I anslutning till det anförda borde för stamboksföring helst inga minimimått uppställas å djurens olika kroppspartier. Fordringarna å djurens kroppsbyggnad och typ syntes liksom hitintills för stamboksföring kunna regleras med tillhjälp av de typgrader, urvalsnämnderna åsatte djuren. Härvid förutsattes emellertid, att djurets kroppsstorlek icke annat än i extrema fall borde få utöva inflytande å typgraden. Ej heller syntes det lämpligt, att mindre väsentliga färg- eller exteriörfel finge utgöra hinder för djurs införande i stambok. Dylika fel borde därför icke få tillmätas betydelse vid åsättande av den lägsta typgrad, som uppställdes såsom villkor för djurs införande i stambok.

Stamboksföringens organisation.

För *kontrollregister* erforderliga upplysningar rörande djuren borde lämpligen tillhandahållas genom vederbörande kontrollförening. Kontrollföreningarna borde således åläggas att årligen till vederbörande hushållningssällskap insända avskrift av kontrollföreningens årsuppgifter, upprättad i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställt formulär. Registerföreningen vilade i övrigt på den förutsättningen, att alla kontrollerade kor vore märkta på sådant sätt, att ingen förväxling av individen kunde äga rum. Märket i fråga skulle således inom kontrollregister kunna utgöra ersättning för inom en stambok använd nummerbeteckning.

Det skulle i fråga om kontrollregistret åligga hushållningssällskap, bland annat,

att införa i kontrollregistret därtill berättigade kor;

att på lämpligt sätt insamla och förvara erforderliga uppgifter;

att på anmodan av djurinnehavare utfärda bestyrkt utdrag ur kontrollregister enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär;

att årligen till organisation, som inom vederbörande avelsriktning handlade stamboksföring, insända kontrolluppgift för ko, som blivit införd i stambok; samt

att på anmodan av nämnda organisation jämväl insända för avkommebedömning erforderliga upplysningar rörande i kontrollregistret införda djur.

Huruvida införandet av djur i kontrollregister samt utfärdandet av bestyrkt utdrag därav borde beläggas med särskild avgift, syntes böra ankomma på vederbörande hushållningssällskap att avgöra. Av hushållningssällskap till vederbörande organisation insända uppgifter om i kontrollregister infört djur syntes emellertid icke böra medföra någon kostnad för organisationen i fråga.

Regler för införande av djur i *stambok* borde vara upprättade enligt särskilda, av Kungl. Maj:t fastställda huvudgrunder samt godkända av lantbruksstyrelsen.

Av Kungl. Maj:t i ämnet meddelade föreskrifter borde innehålla bland annat följande grundprinciper, nämligen

att för urval av djur skulle föras såväl kontrollregister som ock stambok;

att kontrollregister skulle föras lokalt av vederbörande hushållningssällskap samt stambok av central organisation, som företrädde de skilda intressen, som kunde göra sig gällande inom respektive avelsriktningar;

att såsom villkor för djurs införande i stambok skulle gälla, att kraven

å avkastning och kroppsstorlek, såvitt möjligt, reglerades så, att olika orters behov av lämpliga tjurar kunde tillgodoses;

att sagda krav skulle avvägas med hänsyn till vad som lägst kunde anses skäligt i fråga om tjurs anmoder;

att mindre väsentliga färg- och exteriörfel icke finge utgöra hinder för djurs införande i stambok;

att besiktning av djur för införande i stambok skulle — där lantbruksstyrelsen icke för särskilt fall annorlunda förordnade — verkställas av en urvalsnämnd, bestående av två ledamöter, varav den ene, som tillika i regel skulle fungera såsom ordförande, förordnades av vederbörande centrala organisation, och den andre utsågs för vederbörande hushållningssällskaps område av hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller efter förslag av utskottet utav vederbörande organisation jämte erforderligt antal suppleanter;

att avgift för införande av djur i stambok skulle godkännas av lantbruksstyrelsen; samt

att för förande av kontrollregister ävensom stambok gällande regler skulle vara av lantbruksstyrelsen godkända.

Beträffande urvalsnämnds sammansättning vore av vikt, att utvecklingen inom respektive avelsriktning skedde likformigt ävensom att eventuellt föreliggande speciella ortsintressen bleve i tillbörlig utsträckning bevakade inom nämnden. Den föreslagna anordningen avveke från tidigare av respektive avelsföreningar för nötboskap på området tillämpade principer allenast därutinnan, att den ledamot av nämnden, som representerade hushållningssällskaps område, skulle utses eller föreslås av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Denna ändring skulle öka möjligheten att inom nötkreatursaveln tillgodose berättigade ortsintressen och syntes även välmotiverad med hänsyn till den ökade insats, som sällskapen genom förande av kontrollregister framdeles skulle komma att utöva på området.

Då all stamboksföring av nötboskap i egentlig bemärkelse enligt förenämnda riktlinjer skulle anförtros åt central organisation, som företrädde viss avelsriktning, syntes beslut om för stamboksföring fastställda avgifter böra underställas lantbruksstyrelsen för prövning och godkännande. Det syntes böra förutsättas, att respektive organisation, i den mån sådant kunde anses påkallat, komme i åtnjutande av skäligt statsunderstöd. I övrigt borde kostnaden för stamboksföringsarbetet såsom hittills finansieras genom av respektive djurinnehavare erlagda avgifter.

Det borde givetvis stå vederbörande organisation fritt att efter gottfinnande verkställa ytterligare avelsurval bland i stambok införda djur genom upprättande av elitregister eller på annat sätt.

Slutligen ville styrelsen framhålla, att de föreslagna riktlinjerna vore grundade på den av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 71/1936 angivna förut-sättningen, att kontrollföreningarnas verksamhet och uppgiftsmaterial underkastades kontroll i syfte att åvägabringa den auktoritet, som krävdes för dess utnyttjande i berörda hänseende.

Synpunkter på övergången till den föreslagna nya stamboksföringen.

Förslaget förutsatte, att alla djur, som intill tiden för det eventuella ikraft-trädandet av det framlagda förslaget till ändrade grunder i fråga om stamboksföring av nötboskap vore införda i sådan klass av stambok, att djurets hanliga avkomma enligt nu gällande regler vore i fråga om härstamning kvalificerad att införas i stambok, i nämnda hänseende tillförsäkrades samma ställning som förut. Stamboksförd tjur skulle sålunda även framdeles kunna bliva fader till stamboksgilla djur. Tidigare stamboksfört hondjur, vilket

icke uppfyllde de villkor, som i avseende på egenskaper kunde komma att fastställas, skulle framdeles icke kunna ingå i tjurs antavla såsom moder eller mormoder.

Med hänsyn därtill, att lantbruksstyrelsen förutsatt såsom en möjlighet, att vederbörande stora avelsföreningar envar för sitt avelsområde skulle omhänderhava riksstamboksföreningen av nötboskap, hade styrelsen inhämtat yttrande från dessa föreningars styrelser över ett *p r e l i m i n ä r t f ö r s l a g* av i stort sett samma innebörd, som det framlagda, till denna stamboksförings ordnande.

Av de utav lantbruksstyrelsen tillkallade sakkunniga hava särskilda yttranden beträffande stamboksföreningen avgivits av herrar Bragé, Pettersson, Schale, von Stockenström och Wassberg.

Herrar Bragé och *Pettersson* ha ansett, att ordförande i urvalsnämnd borde utses av lantbruksstyrelsen.

Herr Schale har ansett ett så ringa djup på härstamning som tre generationer vara en minimifordran, som endast under vissa förutsättningar borde kunna godtagas. Vidkommande lantbruksstyrelsens önskemål att fordringarna på avkastning skulle fastställas i relation till storleken, torde detta vara svårt att omsätta i praktiken. Det syntes då lämpligare att arbeta med två undertyper inom samma ras. Huruvida avelsföreningen för svensk röd och vit boskap borde upptaga arbetet med två typer eller om omhändertagandet av den mindre typen borde anförtros åt särskilt organ måste övervägas. Slutligen har herr Schale framhållit vikten av att avelsföreningarna bereddes en tillräckligt självständig ställning såväl vid utformandet av sina arbetsmetoder som vid handhavandet av sin ekonomi.

Herr von Stockenström har framhållit, att en viss tvekan kunde göra sig gällande angående lämpligheten av att på en gång så mycket inskränka på fordringarna i jämförelse med vad som nu tillämpades, varvid även borde erinras om, att ko för införande i kontrollregistret icke skulle underkastas särskild besiktning. Betänkligheterna härvid minskades dock, därest fordringarna på anmödrarnas produktion ställdes tillräckligt höga. Skulle emellertid någon av avelsföreningarna anse kraven på homogenitet och konstans alltfjämt påkalla en strängare regel, syntes det skäligt, att man icke nu ginge så långt som förslaget avsåge, utan tillsvidare fordrade, att tjur för att stamboksföras måste vara fallen efter ko, införd lägst i klass IV.

Herr Wassberg har ansett, att upptagande av djur i kontrollregister ovillkorligen borde vara belagd med avgift. Förbindelse härom borde avgivas av besättningsens ägare. Den av lantbruksstyrelsen förordade minskningen av antalet redovisade förädlingsgenerationer borde direkt angivas i en blivande kungörelse i ämnet. För att skapa ökat intresse för stamboksföringsarbetet och samtidigt sprida vidgad kännedom om de grunder, efter vilka detta arbete bedreves, vore det av synnerlig vikt, att besiktning för stamboksföring så långt görligt vore skedd vid offentligt utlyst förrättning. Slutligen syntes det icke vara nödvändigt, att av vederbörande centrala organisation utsedd ledamot av urvalsnämnden under alla förhållanden skulle vara självskriven ordförande i urvalsnämnden.

Departementschefen.

Departementschefen har i denna del anfört följande.

»Av lantbruksstyrelsens utredning och de däröver avgivna utlåtandena torde framgå, att en omläggning av stamboksföringen är av behovet påkallad. Lantbruksstyrelsens förslag i detta hänseende finner jag mig i huvudsak kunna biträda.

Vad först angår det av lantbruksstyrelsen föreslagna kontrollregistret torde detta böra göras så enkelt och enhetligt som möjligt. För landets södra och mellersta delars vidkommande torde i registret endast behöva medtagas kor fallna efter stamboksförd tjur. I Norrland torde det däremot med hänsyn till den inom fjällrasen utbredda ofruktksamheten, vara nödvändigt medtaga samtliga till kontrollföreningsverksamheten anslutna kor. Till dess erfarenhet vunnits rörande dels kostnaderna för kontrollregisters förande och dels det intresse, som kan komma att visas nämnda register från djurägarnas sida, böra hushållningssällskapen, därest de icke anse sig själva helt kunna bära kostnaderna, äga att upptaga erforderliga avgifter av djurägarna. Därest så visar sig erforderligt, torde därefter frågan om statsbidrag till nämnda registers förande böra upptagas till prövning.

I åtskilliga utlåtanden har framhållits, att ett genomförande av förslaget om uppläggande av kontrollregister kommer att göra en skärpt tillsyn över kontrollföreningsverksamheten nödvändig. Ehuru detta torde vara riktigt, synes dock med hänsyn till att någon tid lärer komma att förflyta innan den nya ordningen kan tillämpas i full utsträckning, denna fråga kunna anstå och i stället upptagas till behandling i samband med prövningen av anslagsbehovet till understöd åt kontrollföreningsverksamheten för budgetåret 1938/1939.

Vad härefter angår frågan om det antal förädlingsgenerationer, som bör krävas för införande av tjur i stambok, synes det ej vara erforderligt, att enhetliga regler tillämpas inom samtliga avelsföreningar. Utredningen och de avgivna utlåtandena ha bibringat mig den uppfattningen, att ett nedsättande av kravet å antalet förädlingsgenerationer är påkallat framförallt ur den synpunkten, att aveln härigenom skulle tillföras ett större antal djur med god avkastning. De betänkligheter, som vissa avelsdjursuppfödare kunna hysa mot en sådan nedsättning, synes mig icke kunna tillmätas alltför stor betydelse. Ägare av framstående avelsbesättning torde, därest han anser sig behöva kräva ett större antal generationer än som kan komma att uppställas såsom minimikrav, hava möjlighet att vid sina inköp ändock tillgodose sina önskemål i detta hänseende. En rikligare tillgång och moderata priser på tjuurar fallna efter goda produktionsdjur synes mig kunna öka intresset bland djurägarna för en förbättring av besättningarna samt för anslutning till kontrollarbetet. Härigenom torde nämligen djurägarna kunna få klart för sig fördelen av att hålla ett färre antal kor med god avkastning i stället för ett större antal med lägre avkastning. Med hänsyn till att ko fallen efter stamboksförd tjur förutsattes kunna införas i kontrollregister utan föregången

besiktning och då hon till följd härav kan vara av typ, som väsentligen avviker från den för vederbörande ras fastställda, torde försiktigheten bjuda, att två generationer förutom tjurmodern böra vara införda i stambok.

Detta innebär beträffande låglandsboskapen samt svensk röd och vit boskap en sänkning av kravet å antalet generationer med två respektive en. Jag förutsätter härvid, att om stamboksberättigad ko ej hunnit införas i stambok, detta ej skall medföra, att avkomlingarna tillbakasätts.

Skulle framdeles visa sig, att avelsarbetets utveckling kräver tillgång på ytterligare ökat antal tjurmödrar, torde en sänkning av härstammingskraven med ännu en generation böra tagas under omprövning.

De särskilda förhållanden, som råda i fråga om svensk fjällboskap och rödkullig svensk lantras, synas mig för rasens vidmakthållande erfordra, att i detta fall lantbruksstyrelsens förslag godtages. Därest besiktning företages före kos intagande i kontrollregister, synas fordringarna eventuellt kunna begränsas till att endast tjurmoder behöver vara införd i stambok och mormoder i kontrollregister.

I detta sammanhang vill jag vidare framhålla önskvärldheten av att mindre väsentliga färg- och exteriörfel ej må utgöra hinder för införande av djur med lägst typgrad I i stambok.

Vissa skäl tala obetingat för den av lantbruksstyrelsen framförda åsikten, att avkastningssiffrorna böra ställas i viss relation till djurens storlek. Därmed torde böra förstås, att på örter med mindre goda naturliga förutsättningar något lägre avkastningssiffror kunna godtagas. Då en tillämpning av detta system i praktiken kan medföra vissa svårigheter synes emellertid försiktighet härutinnan vara påkallad.

Att någon större vikt än hittills fästes vid tjurmoders och bakom ligande generationers avkastning synes mig vara riktigt. Denna skärpning bör dock icke drivas för långt, när detta skulle kunna medföra en oekonomisk och i övrigt icke önskvärd ökning av användandet av koncentrerat äggviterikt foder. Köparna torde dessutom själva bäst kunna bedöma värdet av avkastningssiffrorna, varför någon större skärpning av fordringarna i detta avseende icke torde vara erfoderlig i samband med stamboksföringen.

Vad beträffar ordförandeskapet i urvalsnämnd torde vissa skäl tala för lantbruksstyrelsens förslag härutinnan, när av förening vald ledamot, som äger kännedom om förhållandena inom ett större område, bättre kan upprätthålla kontinuiteten än den, som representerar hushållningssällskaps område. Då detta säkerligen kommer att beaktas vid utseende av ordförande, därest av förening utsedd ledamot i övrigt befinnes lämplig för uppdraget, anser jag dock bestämmelse härom vara obehövlig.

I en del utlåtanden framförda yrkanden om viss ändring i avelsföreningarnas organisation m. m. har jag ej ansett mig kunna biträda.»

II. Premiering av nötboskap.

Innan utskottet övergår till att redogöra för lantbruksstyrelsens utredning och förslag rörande premiering av nötboskap, torde få lämnas en översikt över nu *gällande bestämmelser* i ämnet.

De i förenämnda reglemente nr 302/1922 fastställda reglerna för premiering av nötboskap ha från och med 1933 tillämpats i begränsad omfattning. För närvarande gäller förut omförmälda kungörelse nr 113/1936 om inskränkning av den med statsmedel understödda verksamheten för nötboskapsavelns främjande, vilken kungörelse innehåller i huvudsak följande bestämmelser.

Nötboskapspremieringens ändamål är att verka för åstadkommande av goda och för olika trakter av landet fullt lämpliga nötkreatursstammar. Varje hushållningssällskaps område utgör ett premieringsdistrikt. Föremål för premiering är endast den eller de raser jämte typer därav, som lantbruksstyrelsen på förslag av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott bestämmer för varje distrikt eller del därav. Premiering verkställas av förut omförmäld premieringsnämnd.

Det åligger premieringsnämnd, bland annat, att leda och övervaka verksamheten inom med statsmedel understödd tjurförening och därvid biträda föreningen vid anskaffande av lämplig tjur, lämna råd och upplysningar rörande skötseln av nötkreatur samt i övrigt tillse, att det med premieringen avsedda ändamålet uppnås. I sådant syfte har nämnden att med lämpliga tids mellanrum besiktiga i föreningen anmälda djur samt förskaffa sig kännedom om de förhållanden inom orten, som kunna anses utöva avsevärt inflytande på ladugårdsskötselns räntabilitet. Endast tjur, som är införd i av lantbruksstyrelsen utgiven eller eljest erkänd stambok eller ock före årets utgång införes i sådan stambok, må premieras. Bedömning och premiering skola verkställas efter av lantbruksstyrelsen fastställd poängskala. Vid premiering må utdelas statspris, avelspris och tilläggspris samt inom de fyra nordligaste länen underhållspris. Tilläggspris och underhållspris må utdelas allenast för tjur, tillhörande tjurförening, som bildats enligt av lantbruksstyrelsen fastställda grunder. Vid bestämmande av tilläggsprisets och underhållsprisets storlek skall hänsyn tagas till de med tjurhållningen förenade kostnaderna i förhållande till tjurföreningens koantal och till föreningens betydelse för orten.

Statsbidrag till hushållningssällskapen utgår endast för utlämnande av tilläggspris och underhållspris och med högst så stort belopp, som hushållningssällskapet eller vederbörande landsting, vart för sig eller i förening, för ändamålet tillskjutit. I intet fall må dock av statsmedel utgå såsom tilläggspris högre belopp än 350 kronor jämte halva årskostnaden för tjurens försäkring och såsom underhållspris högre belopp än 25 kronor. I fråga om tilläggspris skall därjämte iakttagas, att det till sådant pris av statsmedel utgående beloppet icke må överstiga en tiondel av inköpskostnaden för ifrågakommande tjur, därest denna inköpts i samråd med vederbörande premieringsnämnd, eller, där tjuren utgör produkt av egen uppfödning, av det värde, sagda nämnd åsatt tjuren, jämte i båda fallen halva årskostnaden för tjurs försäkring.

För att tilläggspris må utdelas skola tillika följande villkor uppfyllas, nämligen att föreningen till hushållningssällskapet avlämnar förbindelse att, i det fall att ett för amortering av lånfången del av köpeskilling för tjur tilldelat tilläggspris eller viss del därav ej skäligen behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, fondera beloppet i enlighet med de bestämmelser, som av hushåll-

ningssällskapets förvaltningsutskott meddelas, ävensom att, därest föreningen upplöses, återbetala sålunda fonderat belopp, samt att föreningen över sina inkomster och utgifter för noggranna räkenskaper, vilka skola hållas tillgängliga för premieringsnämnden.

Lantbruksstyrelsen har i sin skrivelse av den 15 januari 1937 i förevarande hänseende anfört bland annat följande.

Under senare år vunnen erfarenhet syntes utvisa, att staten, utan större olägenhet för nötboskapsavelns utveckling, även framdeles torde kunna inskränka sin understödjande verksamhet på området att gälla allenast tjurföreningar. Detta innebure, att den allmänna verksamhet, som hade karaktär av premiering i egentlig mening, komme att upphöra och att under senare tid kvarstående bestämmelser berörande sådan verksamhet borde vid ett slutgiltigt utformande av bestämmelserna utgå. Lantbruksstyrelsen syftade härvid på de ännu reglements enligt förekommande priserna: statspris och avelspris.

Såsom motiv för ett fortsatt understödjande av tjurföreningsverksamheten framhölle styrelsen, att, även om förädlingen skedde billigare med tillhjälp av lämpliga tjurar än genom förvärv av nya hondjur, så bleve sagda avelsmetod dock i allmänhet på grund av rådande höga tjurpriser ganska dyrbar. Detta gällde särskilt ifråga om mindre besättningar, där tjurens avelsförmåga icke kunde fullt utnyttjas. Denna småbrukets i förevarande avseende ogynnsamma ställning kunde endast förbättras genom samverkan. I sådant syfte sammanslöte sig närboende mindre jordbrukare och bildade tjurförening, som hade till ändamål att främja nötboskapsavelns utveckling inom orten genom inköp av en eller flera tjurar av lämplig ras och erkänt god beskaffenhet. Dylika tjurar ställdes mot viss fastställd avgift till medlemmarnas och i viss utsträckning jämväl utomståendes förfogande.

Gällande föreskrifter ifråga om statsbidragens fördelning hade fungerat på ett tillfredsställande sätt och borde lämpligen icke ändras.

Ifrågasättas kunde dock, huruvida icke ytterligare åtgärder borde vidtagas i syfte att kunna främja utnyttjandet inom tjurföreningsverksamheten av äldre tjurar, som ägde förmåga att efterlämna en produktionsrik avkomma.

Att föreningstjurarnas tjänstgöringstid i allmänhet vore så kort som tre år, sammanhängande bland annat därmed, att äldre tjurar i regel vore mera svårhanterliga än andra, vilket försvårade möjligheten att försäkra sig om lämplig tjurhållare. För att kunna motverka detta syntes statsbidrag böra utgå för underhåll av äldre tjur, som genom avkommeundersökning styrktes äga förmåga att efterlämna avkomma med hög produktionskapacitet.

Då statsbidrag icke längre utginge till täckande av omkostnader vid nötboskapspremiering och ett flertal hushållningssällskap saknade möjlighet att av egna medel bestrida därmed förenade utgifter, hade sällskapen i allmänhet begagnat sig av möjligheten att anförtro premieringsuppdraget åt en av sina konsulenter, varigenom premieringsnämnderna praktiskt taget bringats ur funktion.

På grund av bristande medelstillgång hade konsulenterna i allmänhet varit nödsakade att fullgöra sitt uppdrag i samband med andra förrättningar. Under sådana förhållanden hade premieringsnämndens arbetsuppgifter icke alltid kunnat i sin helhet genomföras. I många fall hade det icke varit möjligt för vederbörande konsulent att årligen besiktiga samtliga inom området förefintliga tjurföreningar.

Till prövning uppställde sig då frågan, huruvida det förhållandet, att pre-

mieringsnämnderna praktiskt taget bringats ur funktion, kunde anses påkalla särskilda åtgärder från statens sida.

Tjurföreningsverksamhetens upprätthållande enligt gällande grunder krävde tillgång på lämpliga organ, som kunde övervaka verksamheten. I organens arbetsuppgifter syntes bland annat böra ingå

att genom besiktning av i föreningen tecknade kor ävensom föreningen tillhörig tjur inhämta kännedom om det behov av avelsmaterial, som med hänsyn till föreliggande ekonomiska och utfodringstekniska förhållanden i varje särskilt fall kunde anses föreligga;

att biträda tjurförening vid inköp av för olika orter lämpliga avelstjurar och därvid tillse, att dessa uppfyllde de minimikrav, som i varje särskilt fall kunde anses skäliga;

att pröva, om tjurarnas inköpspris kunde anses stå i skäligt förhållande till tjurarnas kvalitet;

att kontrollera tjurarnas skötsel och vård; samt

att fördela till tjurförening utgående bidrag i enlighet med härför fastställda bestämmelser.

Flertalet av förenämnda arbetsuppgifter torde i regel kunna anförtros åt en besiktningsman, som besuttede tillräcklig erfarenhet på området. Härvid förutsattes emellertid, att hushållningssällskapet, där besiktningsman erhöle sådant uppdrag, även beredde honom möjlighet att följa avelns utveckling inom området, bland annat, genom att utse honom till ortsombud i eventuellt förefintlig urvalsnämnd. Bidragsfördelningen torde däremot böra ankomma på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott efter förslag av vederbörande besiktningsman.

I anslutning härtill syntes böra föreskrivas, att tjurföreningsverksamheten skulle övervakas av en utav lantbruksstyrelsen på förslag av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott utsedd besiktningsman, vartill borde ifrågakomma i första hand hos sällskapet anställd konsulent och där- efter annan på området sakkunnig, inom sällskapets område bosatt person. Besiktningsman och dennes suppleant borde utses för en tid av tre år.

Lantbruksstyrelsen ville erinra därom, att en sådan anordning fullt överensstämde med den, som Kungl. Maj:t och riksdagen fastställt i fråga om baggbesiktning och stödandet av baggföreningar.

För att kunna fullgöra ifrågavarande uppdrag måste vederbörande besiktningsman verkställa resor av sådan omfattning, att hushållningssällskapen ej själva kunde förväntas vara i tillfälle att bestrida därmed förenade utgifter. Statsbidrag syntes böra anvisas för ändamålet till belopp, motsvarande högst halva kostnaden för besiktningsmans resa. Ersättning för sådan resa borde utgå efter samma grunder, som av Kungl. Maj:t fastställts för besiktningsman enligt bestämmelserna för fåravelns främjande eller till konsulent eller annan hos hushållningssällskap anställd befattningshavare efter samma grunder, som gällde för hans resa i tjänsten, dock högst efter klass II C i allmänna resereglementet, samt till annan besiktningsman högst enligt klass II C i sagda reglemente.

Av de utav lantbruksstyrelsen anlitade sakkunniga har särskilt yttrande i avseende å premieringen avgivits endast av herr *Wassberg*, som ansett särskilt bidrag till avkommebedömd tjur vara onödigt, enär erfarenheten givit vid handen, att tjurar, som med gott resultat undergått dylik bedömning, alltid vore uppskattade. Möjligen skulle det kunna tänkas, att dylika bidrag kunna vara motiverade inom de nordligaste länen. Den nuvarande formen för utlämnande av understöd till tjurföreningar syntes i viss mån hava bi-

dragit till stegring av tjurpriserna. I varje fall syntes läget vara sådant, att om en tjurförening ansåge det ekonomiskt försvarligt att anskaffa tjur i ett prisläge av 2,000 kronor eller däröver, detta förhållande måste tydas som ett bevis på att någon eller några medlemmar hunnit så långt i sitt avelsarbete, att understödet av allmänna medel utan olägenhet borde kunna minskas. På grund härav borde av statsmedel såsom bidrag till inköp av tjur icke utgå högre belopp än 200 kronor för år.

Departementschefen har ansett sig kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag rörande premiering av nötboskap, vilket i allt väsentligt överensstämmer med nu gällande bestämmelser i ämnet.

III. Behov av statsanslag för de föreslagna åtgärderna till nötboskapsavelns främjande.

Lantbruksstyrelsen har rörande behovet av statsanslag för de av styrelsen föreslagna åtgärderna till nötboskapsavelns främjande anfört i huvudsak följande.

Av utredningen i ärendet framginge, att behov av statsanslag förefunnes för anordnande av dels stamboksföring, dels ock premiering av nötboskap. Statsbidrag till avelsföreningarna hade hittills utgått från reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanärningar. Till vilka belopp sagda understöd olika år uppgått, framginge av följande sammanställning.

Avelsföreningen för	Statsbidrag, kronor				
	1931	1932	1933	1934	1935
svensk röd och vit boskap	5,000	500	500	500	500
svensk låglandsboskap	3,000	2,500	2,500	2,500	—
röd kullig svensk lantras..	3,000	3,000	3,000	3,000	3,000
fjällras	3,500	3,500	3,500	4,000	4,500
Summa kronor	14,500	9,500	9,500	10,000	8,000

Då föreliggande förslag medförde sådan ändring av avelsföreningarnas verksamhet, att dess samband med övriga på området vidtagna åtgärder bleve mera framträdande, syntes det lämpligt, att till avelsförening för nötboskap av statsmedel utgående årsunderstöd hädanefter utginge från reservationsanslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln.

Anslagsbehovets storlek, som icke på förhand kunde tillförlitligen bedömas, syntes böra bliva föremål för prövning i varje särskilt fall. Det vore dock tydligt, att behovet i fråga torde bliva större än hittills. För ändamålet syntes tillsvi vidare böra beräknas ett sammanlagt belopp av 25,000 kronor.

Av till lantbruksstyrelsen av hushållningssällskapen för år 1935 ingivna berättelser över den med statsmedel understödda nötboskapspremieringen

framginge, att de tjurar — tillhopa 2,461 — som vid årets slut befunne sig i tjurföreningars ägo, betingat ett sammanlagt inköpspris av i runt tal 2,243,000 kronor. Då enligt styrelsens förslag av statsmedel skulle kunna maximalt utgå i runt tal ($2,243,000 : 10 =$) 224,300 kronor jämte halva årspremiern för tjurs försäkring, vilka senare bidrag efter en kostnad av 15 kronor per tjur och år kunde beräknas uppgå till ett sammanlagt belopp av i runt tal ($2,461 \times 15 =$) 36,900 kronor eller tillhopa ($224,300 + 36,900 =$) 261,200 kronor, understege således det sammanlagda beloppet av senast beviljade statsbidrag, 215,000 kronor, det enligt angivna grunder beräknade medelsbehovet med ($261,200 - 215,000 =$) 46,200 kronor.

Inköpskostnaden för samtliga under kalenderåret 1935 anskaffade föreningstjurar hade visat en bestämd stigande tendens, varför nämnda underskott säkerligen bleve avsevärt högre under innevarande kalenderår. I samma riktning verkade även det förhållandet, att tjurföreningsverksamheten för närvarande synbarligen tillväxte i omfattning. Härav uppkommet behov av ökat statsbidrag motverkades emellertid av det framlagda förslag till förenklad och utvidgad stamboksföring av nötboskap, som bland annat kunde förväntas medföra en viss prissänkning å stamboksgilla avelstjurar av den kvalitet, som i allmänhet kunde anses skälig inom med statsmedel understödda tjurföreningar. Av nämnd anledning syntes vid beräklandet av ifrågavarande anslagsbehov hänsyn allenast böra tagas till den ökning av antalet tjurföreningar, som kunde förväntas komma att inträda under kalenderåret 1937. I anslutning härtill torde för ändamålet böra beräknas ett från 215,000 kronor med 9,000 kronor till 224,000 kronor förhöjt belopp.

Huruvida det anslagsbelopp av sammanlagt 1,000 kronor, som under kalenderåret 1936 anvisats för utdelande av underhållspris för tjur, tillhörande tjurförening inom något av de fyra nordligaste länen, vore tillräckligt för ändamålet, undandrog sig för närvarande lantbruksstyrelsens bedömande. Vid sådant förhållande syntes för ändamålet tillsvidare böra beräknas ett oförändrat belopp av 1,000 kronor.

Jämväl i fråga om övriga delar av landet torde bidrag böra utgå till underhåll av tjur, som genom av lantbruksstyrelsen godkänd avkommeundersökning styrkts äga förmåga att efterlämna avkomma med särskilt goda mjölk-anlag. Bidragsbeloppet syntes böra bestämmas till högst 50 kronor, varav högst 25 kronor av statsmedel. För ändamålet torde böra beräknas 5,000 kronor eller tillhopa med förenämnda för de fyra nordligaste länen för liknande ändamål beräknade belopp 6,000 kronor.

Härutöver föreläge trängande behov av statsbidrag till täckande av resekostnader vid besiktning av tjurar, tillhörande tjurförening eller i sådan förening tecknade hondjur. Med tillbörlig begränsning av resornas antal borde av statsmedel ett belopp av 10,000 kronor kunna beräknas vara tillfyllest för ändamålet.

För med statsmedel understödda åtgärder till nötboskapsavelns främjande skulle sålunda under år 1937 erfordras sammanlagt ($25,000 + 224,000 + 6,000 + 10,000 =$) 265,000 kronor.

Därest det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget skulle vinna gillande, syntes således — då någon reservation å anslaget icke torde kunna påräknas vid utgången av budgetåret 1936/1937 — förevarande anslag för budgetåret 1937/1938 i riksstaten böra upptagas med 265,000 kronor.

Departementschefen har härom anfört följande.

»Då lantbruksstyrelsens anslagsberäkningar, som avse kalenderåret 1937, icke giva mig anledning till erinran, torde för budgetåret 1937/1938 för ut-

lämnande av statsbidrag till stamboksföring och premiering erfordras ett belopp av 265,000 kronor.

Sedan riksdagen beslutat i anslagsfrågan, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser i ämnet.»

IV. Understöd till bekämpande av ofruktsamhet hos nötboskap av fjällras.

Innan utskottet ingår på lantbruksstyrelsens förenämnda framställning av den 31 augusti 1936 angående understöd till bekämpande av ofruktsamhet hos nötboskap av fjällras må erinras om följande.

Den 8 mars 1935 har Kungl. Maj:t beviljat professorn i husdjurslära vid veterinärhögskolan K. J. Eriksson, professorn i bujatrik och obstetrik vid samma högskola N. Lagerlöf samt statskonsulenten i boskapskötsel H. Ryde ett anslag av 3,000 kronor såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för verkställande av vissa undersökningar rörande ofruktsamhet hos nötkreatur av fjällras. För samma ändamål har Kungl. Maj:t den 9 januari 1936 och den 22 januari 1937 ställt till förfogande ytterligare anslag å tillhopa 12,500 kronor.

Lantbruksstyrelsen har anfört, bland annat, följande.

Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat orsakades den form av ofruktsamhet, varom fråga vore, av en bristande utveckling, *hypoplasi*, av könskörtlarna (testiklar och äggstockar) hos såväl han- som hondjur. I regel vore hypoplasien begränsad till djurets vänstra körtel, men ett icke ringa antal fall av dubbelsidig hypoplasi hade även iakttagits. Mera sällan vore hypoplasien högersidig.

De hypoplastiska organen vore i allmänhet icke funktionsdugliga, och djur med dubbelsidig hypoplasi vore följaktligen sterila. Vid fall av ensidig hypoplasi vore de däremot i allmänhet fruktsamma, ehuru störningar ofta inträdde i könsorganens normala funktioner.

Inom statens avelscentra för nötboskap av fjällras hade hypoplasi påvisats hos ungefär 25 procent av samtliga undersökta djur och inom övriga besättningar hos ett något lägre antal. Då hypoplasien orsakades av ärftliga, recessiva anlag, kunde man med ledning därav enligt de enklaste förärvningsreglerna beräkna, att ungefär två tredjedelar av samtliga djur vore bärare av anlag för hypoplasi, ehuru många av dem hade fullt normalt utvecklade organ. Av den praktiska erfarenheten att döma vore detta antal, åtminstone vad anginge handjur, snarare för lågt än för högt beräknat.

Anlagen för hypoplasi ledde synbarligen sitt ursprung från vissa äldre djur, som redan för ett trettiotal år sedan togos i anspråk för avelsändamål inom stamboksförd nötkreatursavel. Anlagen hade därefter anhopats inom avelsriktningen genom inavel med ett begränsat antal individer. Då sagda avelsverksamhet genomförts med bidrag av statsmedel och under direkt eller indirekt ledning av statliga eller halvstatliga organ, syntes det vara en gård av billighet, att det allmänna även bidroge till att, i den mån så kunde ske, avhjälpa de olägenheter, som härav uppstått för nötkreatursavelns praktiska utöware.

När anlagen för hypoplasi visat sig vara mycket olycksbringande för hela den norrländska boskapsaveln, syntes det enligt lantbruksstyrelsens mening vara väl motiverat att vidtaga även långt gående åtgärder i syfte att snabbt befria avelsmaterialet från detta allvarliga fel. Otvivelaktigt vore emeller-

tid, att många individer med hypoplasi eller anlag därför hade andra för aveln synnerligen värdefulla egenskaper, som skulle gå förlorade, därest fullt effektiva åtgärder, exempelvis nedslaktning, omedelbart bleve vidtagna för hypoplasiens bekämpande. Följderna därav framstode i så mycket allvarligare dager, som anlagen för hypoplasi synbarligen vore mest utbredda inom ledande avelsbesättningar. Då därtill komme, att tillgången på lämpligt avelsmaterial över huvud taget vore synnerligen begränsad, måste åtgärderna ifråga avvägas så, att därav framkallad brist i avelsmaterialet snabbt kunde fyllas av andra likvärdiga avelsdjur med normalt utvecklade könskörtlar.

Det vore under sådana förhållanden ännu icke möjligt, att från den stamboksförda aveln utestänga alla bärare av anlag för hypoplasi. Ej heller torde det vara möjligt att utan allvarliga störningar i förädlingsarbetet genomföra en hastig utgallring av samtliga han- och hondjur, som hade hypoplastiska organ. Under sådana förhållanden vore det dock välbetänkt, att det allmänna medverkade till att decimera beståndet av defekta handjur och samtidigt vidtage åtgärder i syfte att utöka och underlätta utnyttjandet av för avelns utveckling värdefulla handjur med normalt utvecklade könskörtlar. Vad hondjuren anginge torde det böra ankomma på respektive innehavare att i varje särskilt fall avgöra, om förekomst av hypoplastiska organ borde giva anledning till utgallring av djuret eller ej.

I första hand syntes det angeläget förhindra, att nya handjur med hypoplastiska organ toges i anspråk för avelsändamål, varför lantbruksstyrelsen tagit under överbägande lämpligheten av att såsom villkor för stamboksföring av tjurur föreskriva, att djurets könskörtlar skulle vara normalt utvecklade. Enär förekomsten av hypoplastiska organ först med säkerhet kunde konstateras, sedan djuret uppnått en ålder av minst 6 månader, skulle en sådan åtgärd medföra en icke oväsentlig förlust för de uppfödare, som av nämnd anledning bleve nödsakade att till slakt försälja djur, som redan blivit föremål för en dyrbar uppfödning. I anslutning härtill funne lantbruksstyrelsen skäligt, att innehavare av stamboksgill men icke stamboksförd tjur, som av nämnd anledning slaktades vid en ålder av lägst 6 månader, finge komma i åtnjutande av statsbidrag till täckande av därmed förenad förlust med ett belopp av 100 kronor per tjur. För utanordnandet av sådant bidrag torde böra föreskrivas, att innehavaren genom skriftligt intyg av vederbörande nötboskapspremieringsnämnd styrkte, att fastställda villkor blivit uppfyllda. Då inom svensk fjällboskap årligen torde uppfödas omkring 200 stamboksgilla tjurur, av vilka ungefär 25 procent kunde beräknas vara behäftade med hypoplasi, skulle för ändamålet erfordras ett sammanlagt belopp av $\left(100 \times \frac{200 \cdot 25}{100} =\right)$ 5,000 kronor.

Härjämte föreläge även behov av statsbidrag för nedslaktning i förekommande fall av äldre, defekta tjurur, som med bidrag av statsmedel anskaffats till tjurförening eller avelscentra för nötboskap av fjällras. Sådant bidrag syntes böra utgå med ett belopp, motsvarande inköpskostnaden för ifrågakommande tjur, sedan avdrag gjorts för dels det sammanlagda bidrag, som intill tiden för tjurens nedslaktning av allmänna medel utgått för densamma anskaffning, dels ock för tjurens slaktvärde. Behörighet att erhålla sådant bidrag syntes jämväl böra styrkas genom av vederbörande premieringsnämnd för nötboskap utfärdat skriftligt intyg.

Av inom lantbruksstyrelsen verkställd utredning framginge, att samtliga avelscentra för nötboskap av fjällras och med statsmedel understödda tjurföreningar tillhörande samma avelsriktning vid ingången av år 1936 innehade tillhoppa 62 tjurur, hos vilka hypoplastisk könskörtel blivit påvisad. För

anskaffandet av sagda tjurar, vilka sammanlagt betingat en inköpskostnad av i runt tal 45,000 kronor, hade vid tiden för utredningen utanordnats ett bidragsbelopp av allmänna medel tillhoppa uppgående till i runt tal 20,000 kronor. Slaktvärdet för ifrågavarande tjurar kunde uppskattas till 250 kronor per tjur eller för samtliga till ($62 \times 250 =$) 15,500 kronor eller i avrundat tal 15,000 kronor. För ändamålet skulle således enligt anförda beräkningsgrund erfordras ett sammanlagt belopp av ($45,000 - 20,000 - 15,000 =$) 10,000 kronor.

Den föreslagna åtgärden till bekämpande av ofruktksamhet hos nötboskap av fjällras genom utgallring av tjurar, hos vilka hypoplastiska könskörtlar blivit påvisade, kunde beräknas medföra en om ock sakta fortlöpande nedgång i antalet fall av sådan missbildning. Men om denna kamp bleve mycket långvarig, kunde det befaras, att härav vållade förluster bleve större än vid ett mera radikalt men hastigt övergående ingrepp. I anslutning härtill torde bliva nödvändigt att påskynda anlagens utrotning genom föreskrift, att tjur, som vore avsedd att tagas i anspråk för avelsändamål inom tjurproducerande besättning, varmed i detta sammanhang avsåges avelscentra för nötboskap av fjällras samt kreatursbesättning, som stode under särskild av avelsföreningen för fjällras anordnad kontroll, skulle vara fallen efter föräldrar med normalt utvecklade könskörtlar. Det torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen att vidtaga härför erforderliga åtgärder. För genomförandet härav erfordrades emellertid, att könskörtlarna hos hondjur tillhörande dylik besättning bleve föremål för fortlöpande kontroll av på området sakkunnig person. Sådan kontroll vore jämväl nödvändig för fullföljande av de vetenskapliga undersökningar rörande missbildningens natur och nedärvning, som påbörjats av professorerna Eriksson och Lagerlöf. Genom dylik kontroll öppnades även möjlighet för djurägare att vidtaga en frivillig utgallring av hondjur med hypoplastiska organ, vilket i hög grad skulle underlätta anlagens bekämpande. Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat skulle för sagda ändamål erfordras ett sammanlagt belopp av 15,000 kronor enligt nedanstående specifikation.

För tekniskt biträde	kronor	1,600
» fraktkostnad för organ	»	300
» trycksaker, blanketter och kartonger	»	300
» förbrukningsartiklar vid laboratorieundersökningar	»	300
» inköp, transport och utfodring av försöksdjur	»	1,500
» rese- och traktamentskostnader	»	2,000
» avelsförsök	»	9,000

Summa kronor 15,000.

För bekämpande enligt angivna grunder av ofruktksamhet hos nötboskap av fjällras skulle sålunda i sin helhet erfordras ett statsbidrag av ($5,000 + 10,000 + 15,000 =$) 30,000 kronor.

Departementschefen har slutligen under denna avdelning anført.

»Den stora utbredning ofruktksamheten hos nötboskap av fjällras synes hava erhållit torde nödvändiggöra ett effektivt ingripande från statens sida.

Jag vill därför förorda, att understöd av statsmedel må utgå för bekämpandet av förenämnda ofruktksamhet. De åtgärder, som jag i första hand anser böra komma i fråga, äro anvisande av statsbidrag dels för nedslaktning i förekommande fall av äldre defekta tjurar, som med bidrag av stats-

medel anskaffats till tjuvförening eller avelscentra för nötboskap av fjällras — under i huvudsak de villkor lantbruksstyrelsen angivit —, dels ock för anordnande av en fortlöpande kontroll av könskörtlarna hos hondjur tillhörande dylika avelscentra eller kreatursbesättning, som står under särskild av avelsföreningen för fjällras anordnad kontroll. För vardera av dessa ändamål torde böra utgå bidrag med ett belopp av 10,000 kronor. Därest under nästkommande budgetår skulle visa sig, att ytterligare medel bliva erforderliga för bekämpande av ofruktsamheten hos nötboskap av fjällras, torde hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att anvisa härför erforderligt belopp från till Kungl. Maj:ts disposition stående medel.

Då som förut omnämnts behovet av medel för stamboksföring och premiering uppgår till 265,000 kronor eller till ett 10,000 kronor lägre belopp än som preliminärt beräknats, skulle sammanlagda medelsbehovet för befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1937/1938 uppgå till ett belopp av $(265,000 + 20,000 =)$ 285,000 kronor eller det belopp, som beräknats för ändamålet i årets statsverksproposition.»

Den med anledning av 1936 års riksdagsskrivelse nr 286 av Kungl. Maj:t föranstaltade utredningen genom lantbruksstyrelsen har ådagalagt, att inom de olika avelsriktningar bland nötkreaturen i vårt land, vilka äro föremål för statens stöd, tillgången på goda avelstjurar icke är tillfredsställande. Med utgångspunkt från att stamboksföringen angiver, vilka tjurar, som äro erkänt lämpliga för avel, påvisar utredningen, att av landets cirka 28,000 tjurar endast omkring 2,000 äro på detta sätt godkända. Åtgärder synas alltså påkallade för att öka tillgången på för avel godkända tjurar. Det framhölls i de motioner I: 110 och II: 378, likalydande, samt II: 268, vilka föranledde ovannämnda riksdagsskrivelse, och bestyrkes av lantbruksstyrelsens utredning, att bland de hondjur, vilka äro anslutna till kontroll- och tjuvföreningarna, många djur torde finnas, som äro väl ägnade att komma till användning såsom mödrar till avelstjurar men som på grund av nu gällande regler för stamboksföringen, särskilt i vad det gäller låglandsboskap samt röd och vit boskap, icke kunna komma till sådan användning. Kraven inom nämnda raser på tjurmödrarnas härstamning i 5 å 6 led från besiktigade och till såväl exteriör som avkastning godkända föräldrar har medfört, att endast ett i förhållande till behovet av avelstjurar för både tjuvföreningar och enskilda besättningar relativt ringa antal hondjur formellt äro berättigade att användas som tjurmödrar. Den långa vägen med besiktning och stamboksföring av hondjuren genom flera generationer, innan de kunna användas för produktion av avelstjurar, medför även, att endast ett relativt fåtal uppfödare ägna sig häråt och att rekryteringen av avelsstammarna genom fortgående registrering av generationsdjur i de förberedande klasserna är i avtagande.

Det må jämväl påpekas, att de nuvarande fordringarna för stamboksföring, d. v. s. godkännande som avelsdjur, av tjurar med avseende på härstamning i avkastningshänseende ingalunda äro höga utan ligga omkring

Utkottet.

medelavkastningen inom goda bruksbesättningar. Den som vill genom förvärv av en avelstjur väsentligt förbättra avkastningen hos sin i produktionshänseende medelgoda stam, blir därigenom ytterligare begränsad vid valet bland de genom stamboksföringen till avel godkända tjurarna.

Utskottet delar alltså departementschefens och lantbruksstyrelsens mening, att ett verkligt behov föreligger av åtgärder för att bereda ej blott den statsunderstödda aveln utan även aveln i övrigt bättre tillgång på offentligt kontrollerade, i avkastningshänseende verkligt goda tjurar.

Det har förut framhållits, att inom de till tjur- och kontrollföreningsrörelsen anslutna kreatursbesättningarna finnas många hondjur, lämpliga till tjurmödrar. Samma torde ock vara förhållandet inom många enskilda kreatursbesättningar. I fråga om härstamningen i generationshänseende torde i stor utsträckning kunna styrkas 3 à 4 led från rena tjurar. Även i fråga om härstamningen i avkastningshänseende torde tillfredsställande uppgifter i stor utsträckning kunna presteras. Hindret för dessa kors godkännande såsom tjurmödrar synes främst ligga i att mödrar och anmödrar i tidigare led icke varit underkastade den besiktning för godkännande till exteriören, som sker vid stamboksföringen. Att det eftergivande på denna besiktning i tidigare led, som lantbruksstyrelsen förordat, är ett riktigt grepp, när det gäller att vidga ramen för rekryteringen av avelstjurarna, synes utskottet uppenbart. När en god härstamning från rasrena tjurar är styrkt i 3 à 4 led och avkastningen åtminstone ett par led visat sig vara god, bör minimikravet på godkännande vid besiktning åtminstone ej behöva sträcka sig längre än lantbruksstyrelsen förordat eller på mödernesisidan till tjurens moder och mormoder. Enligt vad utskottet under ärendets behandling från sakkunnigt håll inhämtat, kunna med hänsyn till tryggande av nödig säkerhet i förärvningen inga vägande invändningar resas häremot. Å andra sidan torde härigenom, d. v. s. genom realiserandet av lantbruksstyrelsens förslag, en väsentlig ökning av antalet hondjur, godtagbara till tjurmödrar, ske och sålunda härför komma till användning ett stort antal av de bästa korna bland tjur- och kontrollföreningarna samt inom övriga goda enskilda besättningar. Att såsom en följd härav köparna av avelstjurar få ett större material, icke minst i avkastningshänseende, att välja på, kan ej vara annat än till gagn för aveln. I detta sammanhang torde även kraven på härstamningen i avkastningshänseende för avelstjurar kunna avsevärt skärpas.

Utskottet vill alltså förorda skyndsamt genomförande av lantbruksstyrelsens nu berörda förslag. Erfarenheten härav må sedan vara vägledande, när det gäller att framdeles taga ställning till frågan om behovet av ytterligare lättnader i detta hänseende.

Vad nu anförts har närmast avseende på låglands- och S.R. B.-aveln. Vad departementschefen föreslagit med avseende å rödkulle- och fjällraserna föranleder ingen erinran från utskottets sida.

Den föreslagna differentieringen med avseende på avkastningen i förhållande till djurens levande vikt synes utskottet vara ett steg i rätt riktning.

Huruvida dess genomförande i praktiken kan vara förenat med stora olägenheter, kan utskottet dock ej nu överblicka.

Förslaget om inrättande av hos hushållningssällskapen förda kontrollregister över kor, anslutna till inom resp. sällskaps områden verksamma kontrollföreningar, synes utskottet välbetänkt. Därvid synas emellertid samtliga till dessa anslutna kor böra medtagas. Uteslutande av en del kommer säkerligen att tynga och fördröja arbetet, och avkastningsuppgifterna för kor av ej känd härstamning eller sådan från ej ren tjur kunna dock understundom vara av värde för bedömande av deras avkomma i senare generationer. Genom kontrollregistret ifråga erhålles även för bedömningen önskvärda uppgifter rörande kornas hållbarhet och kalvningstider.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av ett skyndsamt genomförande av ökad kontroll och övervakning av kontrollföreningarnas verksamhet. Först härigenom skapas nödig trygghet för tillförlitligheten av de uppgifter angående härstamning och avkastning, som nu föreslås skola insamlas genom dessa föreningar och utgöra ett grundläggande material vid stamboksföringen. Utskottet återkommer i särskilt utlåtande till denna angelägenhet.

I anslutning till departementschefens yttrande om mindre väsentliga färg- och exteriörfel vill utskottet uttala, att avvikelser från typen för vederbörande ras ej bör utgöra hinder för inregistrering av tjur eller tjurmoder, därest ej avvikelserna är så betydande, att djuret ej kan godtagas efter den för rasen gällande lägsta typgraden. Med hänsyn till bland annat med betesgång sammanhängande praktiska önskemål vill utskottet vidare uttala, att frånvaro av horn — även då det gäller behornad ras — ej bör utgöra hinder för stamboksföring.

Beträffande i förslaget upptagen urvalsnämnd vill utskottet framhålla, att det synes utskottet angeläget, att klara bestämmelser bliva fastställda för huru beslut skola fattas om inregistrering, därest olika meningar råda inom nämnden, antingen detta nu skall ske genom nämndens förstärkande, genom viss besvärsmätt eller på annat sätt.

Utskottet förutsätter, att genomförandet av vad utskottet sålunda förordat närmast kommer att anförtrors lantbruksstyrelsen.

De olika avelsföreningarna hava en följd av år på ett tillfredsställande sätt handhaft den långt övervägande delen av stamboksföringen. Det synes utskottet önskvärt, att en överenskommelse med dem kan vinnas om fortsättande härav enligt grunder, som överensstämmer med vad här ovan förordats. Skulle mot förmodan så ej ske, ansluter sig utskottet till den i lantbruksstyrelsens kungörelseförslag angivna utvägen att anförtra stamboksföringen åt annan central organisation. I varje fall bör överledningen och kontrollen av det hela vila hos lantbruksstyrelsen, som alltså har att pröva och fastställa för ifrågavarande registrering gällande regler och avgifter.

I likhet med departementschefen finner utskottet sig kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag rörande premiering av nötboskap, vilket i allt väsentligt överensstämmer med nu gällande bestämmelser i ämnet.

Ej heller finner utskottet anledning till erinran mot lantbruksstyrelsens anslagsberäkningar, som avse kalenderåret 1937, varför ett belopp av 265,000 kronor torde erfordras för budgetåret 1937/1938 för utlämnande av statsbidrag till stamboksföring och premiering.

Vad så angår frågan om understöd till bekämpande av ofruktsamhet hos nötboskap av fjällras synes det utskottet nödvändigt, att effektiva åtgärder vidtagas i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag härom. Det för ändamålet föreslagna beloppet, 20,000 kronor, föranleder ingen utskottets erinran. Samtidigt härmed vill emellertid utskottet understryka önskvärdheten av att förefintligheten av ärftliga letalfaktorer hos andra raser och deras bekämpande vinner beaktande från Kungl. Maj:ts sida.

Då som nyss omnämnts behovet av medel för stamboksföringen och premieringen uppgår till 265,000 kronor, skulle sammanlagda medelsbehovet för befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln för budgetåret 1937/1938 uppgå till ett belopp av $(265,000 + 20,000 =)$ 285,000 kronor eller det belopp, som beräknats för ändamålet i årets statsverksproposition.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, till *Nötboskapsavelns befrämjande: Befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln* för budgetåret 1937/1938 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av 285,000 kronor.

Stockholm den 10 maj 1937.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl Eriksson, Granath, Tjällgren, Alfred Andersson, Mannerskantz, Anderberg* och *Gottfrid Karlsson* samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Uppmälby, *Hedlund* i Häste, *Andersson* i Löbbo, *Andersson* i Tungelsta, *Ericsson* i Sörsjön, *Liedberg, Hilding* och *Pettersson* i Dahl.

Bilaga.

Lantbruksstyrelsens förslag

till

Kungl. Maj:ts kungörelse angående åtgärder till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln ävensom statsbidrag därtill;

Kungl. Maj:t har efter riksdagens hörande funnit gott att angående åtgärder till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln ävensom statsbidrag därtill förordna som följer.

Ändamål m. m.**1 §.**

I denna kungörelse omförmälda åtgärder hava till ändamål att genom förande av riksstamböcker över nötboskap samt bildande och upprätthållande av tjurföreningar åstadkomma goda och för olika trakter av landet lämpliga nötkreatursstammar.

Lantbruksstyrelsen åligger att handhava överinseendet och kontrollen över ifrågavarande åtgärder samt därvid tillse, att bestämmelserna i kungörelsen tillämpas på ett för olika orters förhållanden avpassat, planmässigt sätt; ägande styrelsen att utfärda de närmare bestämmelser, vilka kunna vara av behovet påkallade för befordran av det med åtgärderna avsedda ändamålet.

Stamboksföring av nötboskap.**2 §.**

Över varje nötboskapsras, som lantbruksstyrelsen bestämmer, skall genom avelsförening för respektive avelsriktning eller, där så icke kan ske, genom annan central organisation uppläggas och föras särskild riksstambok.

3 §.

Såsom förberedande åtgärd till stamboksföring av nötboskap skall genom vederbörande hushållningssällskaps försorg uppläggas och föras register över kor, som äro underkastade av lantbruksstyrelsen godkänd kontroll genom kontrollförening (kontrollregister).

Den som efter uppdrag av hushållningssällskap för kontrollregister åligger att på anmodan av djurinnehavare enligt fastställt formulär utfärda bestrykt utdrag ur kontrollregistret;

att årligen till vederbörande organisation, som handhar stamboksföring av nötboskap, enligt bestämmelserna i denna kungörelse kostnadsfritt insända i kontrollregistret intagen uppgift för ko, som är införd i stambok; samt

att, när organisation, varom nyss nämnts, eller vederbörande hushållningssällskap sådant påfordrar, till organisationen eller hushållningssällskapet jämväl kostnadsfritt insända för avkommebedömning av tjur erforderliga uppgifter rörande i kontrollregistret införda djur.

4 §.

1 mom. Regler ifråga om urval av djur, som må införas i stambok över nötboskap, skola upprättas av vederbörande organisation, som handhar stamboksföringen, samt underställas lantbruksstyrelsen för prövning och godkännande. Därvid skall såsom villkor för djurs införande i stambok gälla,

att kraven å avkastning och kroppsstorlek, såvitt möjligt är, skola regleras så, att olika orters behov av lämpliga tjurar kan tillgodoses,

att sagda krav skola avvägas med hänsyn till vad som lägst kan anses skäligt ifråga om tjurs anmoder; samt

att mindre väsentliga färg- och exteriörfel icke må utgöra hinder för djurs införande i stambok.

2 mom. Besiktning av djur, som anmäls till införande i stambok, skall, där lantbruksstyrelsen icke för särskilt fall annorlunda förordnar, verkställas av en urvalsnämnd, bestående av två ledamöter, varav den ene, som tillika i regel skall fungera såsom ordförande, förordnas av organisation, varom i 1 mom. förmäles, och den andra utses för vederbörande hushållningssällskaps område av hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller efter förslag av utskottet utav vederbörande organisation. För båda ledamöterna i urvalsnämnden utses i samma ordning erforderligt antal suppleanter.

3 mom. Avgift för införande av djur i stambok över nötboskap ävensom för härmed förenad besiktningkostnad fastställas av vederbörande organisation. Beslut härom skall omedelbart anmälas till lantbruksstyrelsen.

Upprätthållande av tjuvförening.

5 §.

För tillgodoseende av en Orts tjurbehov kan bildas tjuvförening med rätt för föreningen till bidrag av statsmedel på sätt nedan sägs.

Med tjuvförening avses sådan mellan närboende mindre jordbrukare bildad sammanslutning, som har till uppgift att främja nötboskapsavelns utveckling inom orten genom inköp av en eller flera tjurar av lämplig ras och god beskaffenhet, vilka mot fastställd avgift i främsta rummet ställas till medlemmarnas och, därest så lämpligen kan ske, jämväl till utomstående förfogande.

6 §.

1 mom. Verksamheten inom med statsmedel understödd tjuvförening skall stå under inseende av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott genom en av lantbruksstyrelsen på utskottets förslag för området utsedd besiktningssman, vartill bör ifrågakomma, i första hand, hos sällskapet anställd konsulent eller, i andra hand, annan på området sakkunnig, inom sällskapets område bosatt person.

Suppleant för besiktningssman utses efter samma grunder.

2 mom. Besiktningssman och dennes suppleant utses för en tid av tre år. Avgår besiktningssman före denna tid, inträder suppleanten i den avgångnes ställe, tills ny besiktningssman hunnit utses för den återstående tiden.

7 §.

Besiktningssman har att vid fullgörande av sitt uppdrag ställa sig till noggrann efterrättelse bestämmelserna i denna kungörelse ävensom av lantbruksstyrelsen eller vederbörande hushållningssällskap meddelade närmare föreskrifter, åliggande det besiktningssman bland annat

att övervaka verksamheten inom med statsmedel understödd tjuvförening

och vid anfordran biträda föreningen vid anskaffande av lämplig tjur samt därvid jämväl pröva skäligheten av tjurs inköpspris,

att kontrollera föreningstjurs skötsel och vård,

att lämna råd och upplysningar rörande skötseln av nötkreatur i allmänhet,

att verka för att föreningens medlemmar, såvitt möjligt är, ansluta sig till kontrollföreningsverksamheten, samt

att årligen till hushållningssällskapets förvaltningsutskott å tid utskottet bestämmer ingiva förslag till fördelning av det anslag, som för året står till förfogande för utdelande av bidrag till tjuvföreningar.

8 §.

Resekostnads- och traktamentsersättning till besiktningsman utgår:

1) för konsulent eller annan hos hushållningssällskap anställd befattningshavare efter de grunder, som gälla för resa i tjänsten, dock högst enligt klass II C i allmänna resereglementet; samt

2) för annan besiktningsman högst enligt klass II C i samma reglemente.

9 §.

Hushållningssällskaps förvaltningsutskott åligger utöver vad ovan stadgats

att meddela de föreskrifter, som, utan att strida mot denna kungörelse eller av lantbruksstyrelsen meddelade bestämmelser, i övrigt kunna befinnas erforderliga för uppnående av det med verksamheten avsedda ändamålet,

att ofördröjligen delgiva lantbruksstyrelsen, vad hushållningssällskapet eller förvaltningsutskottet beslutat i frågor rörande bildande och upprätthållande av tjuvförening,

att på förslag av vederbörande besiktningsman inom ramen av för ändamålet tillgängliga medel verkställa fördelningen därav mellan tjuvföreningarna inom området, varvid hänsyn skall tagas bland annat till de med tjuvhållningen förenade kostnaderna i förhållande till tjuvföreningens koantal och till föreningens betydelse för orten,

att enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär föra register över med statsmedel understödda tjuvföreningar inom området, utvisande jämväl verksamhetens omfattning och föreningarnas ekonomi,

att årligen före den 1 februari till lantbruksstyrelsen ingiva fullständig berättelse enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär över statsunderstödda tjuvföreningars verksamhet under näst föregående år, samt

att till lantbruksstyrelsen översända två exemplar av de stadgar och blanketter, som av förvaltningsutskottet fastställts för tjuvföreningsverksamheten.

Statsbidrag.

10 §.

Avelsförening för nötboskap eller annan central organisation, som önskar erhålla statsbidrag till uppläggande eller förande av riksstambok över nötboskap, skall före ingången av det år, för vilket bidrag sökes, till lantbruksstyrelsen därom ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning, åtföljd av den för föreningen eller organisationen senast fastställda utgifts- och inkomststaten samt för densamma gällande stadgar ävensom gällande regler för stambokföring av nötboskap tillhörande den avelsriktning, varom fråga är; dock att vid förut ingiven ansökning fogade stadgar och regler, som ej ändrats, i stället må kunna åberopas.

11 §.

Hushållningssällskap, som önskar erhålla statsbidrag till upprätthållande av tjurförening ävensom till täckande av besiktningsmans resekostnader, skall före ingången av det år, för vilket bidrag sökes, till lantbruksstyrelsen där- om ingiva till Kungl. Maj:t ställd ansökning, åtföljd av *dels* för tjurförening utav sällskapet antagna stadgar, dock att vid förut ingiven ansökning fogade stadgar, som ej ändrats, istället må kunna åberopas, *dels ock* bevis, att hushållningssällskapet eller vederbörande landsting, vart för sig eller i förening, för ändamålet under året tillskjutit minst lika stort belopp som det sökta statsbidraget.

12 §.

Till avelsförening för nötboskap eller annan central organisation, som för stambok över nötboskap enligt bestämmelserna i denna kungörelse, må statsbidrag utgå med belopp, som Kungl. Maj:t efter prövning i varje särskilt fall bestämmer.

13 §.

1 mom. Till hushållningssällskap må utgå statsbidrag

dels för utlämnande till tjurförening av bidrag till inköp och försäkring av tjur ävensom till underhåll av tjur, som genom av lantbruksstyrelsen godkänd avkommeundersökning styrkts äga förmåga att efterlämna avkomma med särskilt goda mjölkkanlag, eller, såvitt angår landets fyra nordligaste län, står uppställd i mindre ladugård,

dels ock till täckande av kostnader för besiktningsmans resor.

2 mom. Statsbidrag må utgöra högst lika stort belopp, som hushållningssällskapet eller vederbörande landsting, vart för sig eller i förening, för ändamålet tillskjutit.

I intet fall må dock av statsmedel för år utgå

a) såsom bidrag för inköp av tjur högre belopp än 350 kronor, dock att bidraget icke må överstiga en tiondel av inköpskostnaden för ifrågakomna tjur eller, där tjur utgör produkt av egen uppfödning eller förvärvats genom byte, av det utav vederbörande besiktningsman tjuren åsatta värde;

b) såsom bidrag till täckande av årskostnaden för tjurs försäkring högre belopp än halva kostnaden härför; eller

c) såsom bidrag till tjurs underhåll högre belopp än 25 kronor.

3 mom. För att tjurförening skall kunna komma i åtnjutande av statsbidrag fordras

att föreningens stadgar äro upprättade i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställda grunder och godkända av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott,

att föreningen håller riksstamboksförd eller till intagning i riksstambok berättigad tjur av den ras, hushållningssällskapets förvaltningsutskott bestämmer,

att antalet medlemmar i föreningen utgör minst fem och att minst halva antalet av föreningens kor tillhör ägare eller brukare, som idkar jordbruk såsom huvudsaklig näring eller väsentlig binäring och vilkens odlade jord icke överstiger 40 hektar eller den mindre areal, som lantbruksstyrelsen på därom av hushållningssällskaps förvaltningsutskott gjord ansökning bestämmer för visst område,

att föreningen tillhörig tjur på anfordran av besiktningsman uppvisas å tid och plats, som av honom bestämmes,

att föreningen till hushållningssällskapet avlämnar förbindelse att, därest ett för amortering av lånfången del utav köpeskilling för tjur tilldelat bidrag eller del därav ej behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, fondera beloppet i enlighet med de bestämmelser, som av hushållningssällskapets förvaltningsutskott meddelas, ävensom att, därest föreningen upplöses, genom hushållningssällskapet återbetala sålunda fonderat belopp, samt

att föreningen över sina inkomster och utgifter för noggranna räkenskaper, vilka skola hållas tillgängliga för besiktningsmannen.

14 §.¹

Statskontoret har att till vederbörande hushållningssällskap utbetala av Kungl. Maj:t beviljat bidrag till upprätthållande av tjuvförening ävensom till täckande av besiktningsmans resekostnader till så stort belopp, som hushållningssällskapet med intyg från lantbruksstyrelsen styrker sig hava för ändamålet utgivit av beskaffenhet att kunna gäldas av statsmedel.

Denna kungörelse träder i kraft den . Samtidigt upphöra reglementet den 15 juni 1922 (nr 302) för med statsmedel understödd premiering och stamboksföring av nötboskap, kungörelsen samma dag (nr 303) angående statsbidrag till nötboskapsavelns främjande ävensom kungörelsen den 24 april 1936 (nr 113) om inskränkning av den med statsmedel understödda verksamheten för nötboskapsavelns främjande att gälla.

¹ Därest lantbruksstyrelsen enligt föreliggande förslag ombildas till huvudförvaltning, bör 14 § ändras i överensstämmelse härmed.

